

Sinh ho t cu c s ng quanh mình.

Ch t ti ng đ ng nh g n m t cây to vang lên, khu y đ ng b u không khí yên tĩnh cũ a s m mai. Đó chính là âm thanh r i nh cũ a m t cái ly cũ nh b ng nh a. S vì c đó không làm tôi ng c nhiên, nh ng hình nh tho n tho t bé nh cũ a m t con sóc nâu ch y bằng t trên cây xu ng làm tôi chú ý. Nó ch y đ n g n ly, thò mi ng cũ n vào thành ly đ kéo v phía mình. Cái ly nh nh ng to b ng n a thân hình con sóc khi n con v t ph i dùng hai tay qu p l y và nâng lên nh ng i ta đang nâng m t ch u đ t hình cái ly v y. Nó l i cái ly lên cây đ i th g n đó b ng t t cũ nh ng đ ng tác v a k . Con v t v a lên đ n cái ch ng ba r ng rãi, tôi nghe có ti ng ly r i xu ng đ t. Sóc nhà ta ch y xu ng đ t, chui vào ly li m lấp tí ti, r i l i ly lên cây. Tôi đ ng im không nhúc nhích, quan sát con v t vì s nó th y đ ng mà b ch y ho c s ng ng công vì c y. Con v t nh t ly và lên, xu ng cái cây ít nh t là 5, 6 l n. Tôi không bi t là tr c đó, nó đã th t b i bao nhiêu l n. Cái l là m i l n lên t i ch ng ba cây r m r p y, ly l i r i. Sau nhi u l n r i, Sóc ta có v gi n đ , đ ng trên cây, v y cái đuôi xinh xinh m t cách nhanh, g t và hung hãn. Nó quy t đ nh xu ng đ t l n n a. Khi nó t i đ t, tôi phát hi n ra m t con sóc con bé tí lông còn vàng t , bò ch m ch p t trên cây xu ng, đ n bên con sóc nâu. Tôi đoán đây là hai m con nhà sóc. Chú sóc con v a đ n bên m thì sóc m b cái ly cho con sóc con chui đ u vào li m. Còn nó đi tìm m t cái ly khác g n đ y. Hôm qua n i này m t nhóm ng i t ch c ăn m ng gì đó đã đ l i m t thùng rác đ y nh ng ly chén nh a và khăn gi y. Thùng rác vì quá đ y nên ly và khăn nh a bay lung tung v ng vãi trên bãi c công viên. Các chú sóc nhà ta l i a ng t nên hay tìm u ng và li m nh ng gi t n c ng t còn sót l i trong ly.

Khi phác giác ra chú sóc con b cây xu ng đ t tôi th y v oà ra lý do t i sao sóc m l i mang cái ly lên cây và t i sao ly cũ liên t c r i xu ng đ t. Sóc m kiên nh n mang ly lên t sóc ch ng ba cây cho sóc con li m chút ch t ng t còn trong ly, nh ng sóc con v ng v cũ làm ly r i xu ng làm nh c lòng sóc m ph i ra công. Ốc tôi t đ ng n y ra câu h i t i sao sóc m không bi t kêu sóc con xu ng đ t mà c ph i l p l i cái đ ng tác nh c nh n y m t cái kiên nh n đ n v y. N u sóc con không thông minh ch y xu ng li m ly thì có l sóc m còn ti p t c hành đ ng này mà không t b . Nh v y, con v t th ng con vì tình m u t , bao dung, ki m th c ph m nuôi con vì b n nắng hay vì tính kiên nh n s ng còn mà không b m i?

C ch cũ a sóc m làm tôi liên t ng đ n l i hành x trong vì c tìm đ u v t t mình cũ a nh ng

con ong đất. Thá giới loài ong đất thú. Chúng ta thấy ong trên cây dái hián nhà hay trong mát bái cây nào đó nháng náu đá ý ká chúng ta sẽ thấy mát loài ong chuyên môn làm tác a nó dái mát đát đó là loài ong đất (ground-nesting bees). Mát trong nháng giới ong đất là ong Nghá (bumble bees). Chúng thuác loài côn trùng đám lái đán cho ngái vì chúng mang phán tán này qua nái khác khián cây có thá thá hoa và đám trái. Ong Nghá ít làm phiền tái thá giới cáa ngái vì chúng rát bán rán trong váic bay lán hút mát và xây tá. Váic xây tá lái là váic cáa nháng con ong cái. Mái mùa xuân đán, các nàng ong chúa bát đáu tìm mát nái mái đá làm tá. Sau khi đào nháng đáng hám dài dái lòng đát, các nàng xây mát cái tá lán gám nháng phòng ráng hay nháng căn buồng cháa đáy mát và phán hoa. Đào tá là nghá cáa các má ong. Chúng làm tá nháng nái có loài đát khác nhau nhá đát sét, đát bùn, cát & các đán cát sa mác hay & bãi bián. Có nháng loài ong đất rát đác biát, chúng chán nái đá làm tá cháng lái khí háu nóng bác báng cách đào sâu xuáng lòng đát đá tránh hái nhiát. Ká thù cáa váic quác ong là các anh chán hôi. Chúng rát thích ăn thát côn trùng, mà ong đất là món côn trùng khoái kháu cáa chúng. Chán hôi hay tìm phá tá ong đá ăn thát &u; trùng và ong đất. Chúng “cá đám ăn xôi” mác ká cho ong chách, cho da thát sáng táy trong cái thú đau tháng. Do đó ong đất hay đáu tác a mình bên dái mát vát pháng nhá mát tám ván cũ, miáng nylon, hay cái sàn mác. Chúng dùng cá khô hay rám rá đáu tá và đá lót chá cho các má ong đá tráng và nuôi dáng &u; trùng. Các ong chúa đá suát mùa hè. Còn các ong thá thì làm váic không ngáng nghá đá xây váic quác và cung cáp thác phám cho &u; trùng cùng ná lác ra sác giá nhà. Mát đát tháng hay có sá thay đái, đôi khi mát nhánh cây khô rái xuáng che đáng vào tá. Có khi mát trán máa làm lá ráng xuáng che kín khián các ong thá khi đi hút mát trá vá không còn tháy đá cá căn nhà xáa.

Các nhà đáng vát hác đát ra câu hái “Làm sao các con ong đất biát đáng vá tá khi chúng rái nhà? Rudiger Voss and Jochen Zeil of the University of Tübingen, Germany đã có câu trá lái khi há quan sát chúng. Chúng tháng dùng mát cáu trúc bay cao cá đán há đá gom hát tát cá chi tiát mát cánh vát mà chúng cán phái nhán ra lán náa. Khi rái mát nái chán, chúng bay vòng lái đá nhìn rõ và đánh vòng cung tá phía bên này sang phía bên kia và đánh đáu mác trung tâm cáa mát cánh quan báng mát vát nái bát. Dáng nhá chúng nhá hàng loạt nháng bác &nh cáa cánh vát nhá đã cháp hình & cuái mái đáng bay vòng cung. Khi trá vá chán cũ, chúng có khuynh háng bay theo mát đáng bay cá đán há có phong cánh háp vái nháng gì chúng nhá. Khi tá bá láp, chúng bay theo mùi mát, theo đáng cũ mà vá, không tháy tá chúng cá bay vòng vòng . Chúng không có cái thông minh đá tìm mát nái tám trú hay láp mát cái tá mái mà cá kiên nhán đánh vòng. Khi đó chúng ta sẽ tháy rõ đái ngũ cáa nháng con ong thá không nhà.

Váic đi tìm lái tá cáa các con ong thá đáng gái là mát “háng đáng cá đán há khuôn máu” (fixed ation pattern) láp đi láp lái nhá con sóc má đã làm. Háng đáng cá đán há khuôn máu là nháng cá chá ráp khuôn cáa con ngái hay loài vát sinh ra vái tính chát di truyán. Nó không phá thuác vào sá giáo đác hay đáy đá. Mát thí đá đán háng là loài ngáng Graylag sẽ dùng má đá lán nháng trái tráng nào bá đái chá hay rái xa tá, trá vá tá cáa nó theo bán năng thiên bám. Vì không có tính thông minh nên nó sẽ lán nháng vát gì có hình dáng giáng trái tráng nhá mát trái banh gôn, mát cái nám đám cáa hay ká cá mát cái tráng to lán khác không phái là tráng cáa nó

đưa ra. Một câu hỏi được đặt ra rất thú vị là con người có những “hành động cố định khuôn mẫu” này hay không? Câu hỏi này được Irenaeus Eibl-Eibesfeldt và Hans Hass đưa ra. Họ làm việc cho cơ quan The Max-Planck-Institute ở Đức về ngành chuyên môn nghiên cứu sinh lý học của các cơ chế hành động con người. Hai nghiên cứu gia này làm một bộ phim quay lại những cơ chế con người trong những hoàn cảnh xã hội rất tự nhiên, được biết là không có chút kịch tính. Những hoạt cảnh tự nhiên theo phong tục tập quán này được quay dưới một góc độ trung thực nghĩa là người kính dẫu đi khi người bị quay không biết là mình bị quay. Những hình ảnh quay được của một pho người Himba từ Namibia ở Nam Phi có hành động cố định khuôn mẫu. Khi chăm nom, người mẹ con cái theo bản năng tình mẹ và, bà mẹ trẻ con và đứa bé. Mí mắt cô nhún lên cùng lúc với đôi lông mày nhô cao sáng rõ trong hàng loạt hình ảnh phim ảnh đã chụp mình. Đó là một cơ chế trong hàng loạt những cơ chế được đưa ra để định nghĩa “hành động cố định khuôn mẫu”. Điều này liên quan đến việc kết luận, những cơ chế này là bản sinh tính là bản năng tự phát chứ không phải do học hỏi hay giáo dục.

Những nghiên cứu này đã tạo ra sự tranh cãi cũng như bị chỉ trích và ngày nay những tin này đã được thay thế bằng “những hành động khuôn mẫu”(behaviour patterns hay behavioural acts). Tuy nhiên bản bị đi vì:-Thứ nhất cơ chế hay thái độ của xã hội không có cố định như cảm tính “những hành động khuôn mẫu” ám chỉ. Có những thay đổi khó thấy được trong và giữa các loài vượn cũng như con người vì sự tác động cá nhân hay tình con vượn có một số khác nhau.-Những cơ chế hành động không hẳn là bản sinh mà nó còn khác nhau tùy thuộc vào kinh nghiệm

-Hơn nữa hành động còn bị chi phối bởi những môi trường và điều kiện sống chung quanh.

Những nghiên cứu và khảo sát của các nhà động vật học giúp chúng ta hiểu rõ hơn về những cơ chế loài vượn, thông hiểu hơn về sinh lý, tâm lý cũng như văn hóa của chúng để có thể tiếp xúc và trò chuyện với chúng. Hơn nữa họ còn đi sâu vào nghiên cứu những tiến trình tiến hóa của con người và những cơ chế này. Một trong những nhà động vật học nổi tiếng về lý luận về thuyết tiến hóa của con người là Charles Darwin. Cuốn The Expression of the Emotions in Man and Animals của ông đã ảnh hưởng tới suy nghĩ của nhiều nhà động vật học khác.

Có lẽ tôi đã đưa bản đi quá xa chỉ trong những cơ chế bình thường của một con sóc hay một con ong trong khi đi về những bản của con người còn nhiều cái đáng quan tâm. Những các bản này, nếu chúng ta nhìn ra được một điều gì thì thiên nhiên và những sinh vật quanh ta một đi chỉ còn toàn con người sống với nhau chỉ có kinh hoàng làm sao. Làm sao có một con sóc mang một cái ly lên cây để tôi ngồi quan sát, để các chú chó và các em nhai động vật đười ươi? Làm sao có những con ong mang nhụy hoa từ nơi này sang nơi khác để hoa kết trái thành thức phẩm nuôi con người? Mọi vật đều có tính liên kết một thể với nhau phải không các bạn?

Tr&nh Thanh Th&y

Tài li&u tham kh&o

-Soil of ground-nesting bees: Journal of the Kansas Entomological Society

<http://www.jstor.org/pss/25085307>

-Ethological studies of sign stimuli

http://www.flyfishingdevon.co.uk/salmon/year1/ps::12 4::thology_experiments/ethexpt